

Obč. svetnik Pammer izjavlja, da je prepričan o potrebi znanja nemščine pri slovenski mladini, vendar pa se Nemci ne bodo vmešavali v to čisto slovensko zadevo. (Na naprednih klopih: »To je pravilno.«)

Občinski svetnik dr. Zajc je govoril za razširjenje pouka nemščine na tak način, da napredni občinski svetniki niso mogli molčati in so ogorčeno protestirali. Poveljeval je potrebo znanja nemščine naravnost do absurdnosti in ko je videl, da napredni občinski svetniki nočejo tega mirno poslušati, se je začel jeziti na »liberalne liste«, ki imenujejo klerikalce izdajalce, Efiljate, Judeže Iškariote, v resnici so pa klerikalci naravnost vzorni narodnjaki. Napredni občinski svetniki pa niso hoteli tega verjeti, temveč so se smejali, in to je dalo govorniku povod, da se je resnično razjezil in je začel žaliti vse povprek. Govoril je prav na dolgo in na široko ter predlagal, da se izvoli poseben odsek, sestojel iz devetih članov, ki naj vprašanje prouči. Misli se je, da bo dr. Zajc sedaj, ko je že stavil predlog, končal, ampak je govoril dalje o vseh mogočih rečeh in tudi župana je začel žaliti. To je pa bilo županu, ki je govoril, da parkrat poklical k redu, le preveč, odzval je dr. Zajcu besedo in ker ta še ni hotel končati, ga je moral opomniti, da nima več besede.

Prešlo se je na glasovanje, in sicer bi se moralo glasovati najprej o predlogu dr. Zajca, kar se ta nekaj zmisli in izjavi, da svoj predlog umakne, potem pa ježno odide iz dvorane.

Nato je napredna slovenska večina sprejela predlog odsekov. Maier pa je zopet za eno blamažo bogatejši!

Petstoletnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku in sedanje slovensko učiteljstvo.

Podava R. K.

Velevažen zgodovinski spomin nas je zalotil nepripravljen.

Pred 500 in 600 leti so se izvršili med južnim Slovanstvom velikanski preobrati, žalibog na našo veliko škodo. Pod navalom divjih Turkov je razpadlo bolgarsko carstvo, srbsko carstvo in bosansko kraljestvo. Slovenci pa so izgubljali svoje jezikovne pravice. Tako se je žalibog pripetilo, da je bil Ernest Železni zadnji izmed Habsburžanov, ki so bili pred obličjem slovenskega naroda na Gosposvetskem polju ustoličeni v slovenskem jeziku za koroške vojvode. Koroška je veljala takrat za izključno slovensko deželo; zato je slovenski prostorjen kmet Edlingar nagovoril vojvodo Ernesta v slovenskem jeziku, ta mu je odgovarjal v slovenskem jeziku, in vojvoda je bil dolžan, na svojem dvoru odgovarjati Slovincem v njihovem jeziku.

Po tem zgodovinskem dogodku so izgubljali Slovenci vedno več svojih jezikovnih pravic, ponemčevanje se je širilo vedno z večjim pritiskom proti jugu, tako da je dandanes le južni del Koroške še slovenski, a tudi ta se dozdeva biti že okužen od prešernega ponemčevanja, ki ga goji in podpira ves vladni ustroj, vsa deželna uprava in narod sam z večino učiteljstva vred.

Ponemčevanje ni bil edini razlog, zakaj so nasledniki Ernesta Železnega opustili to značilno slovesno ustoličenje v slovenskem jeziku. Domneva se mnogostransko, da so poznejši Habsburžani smatrali tudi za čin ponižanja, sprejemati moč in vlado iz rok kmeta, tudi takratna nazadujoča moč Jugoslovanstva je mnogo pripomogla do tega, da je padla veljava slovenskega jezika, a z njo vred omenjeno ustoličenje.

Po preteku 600 let svojega propada so izvršili predlani in lani Bolgari in Srbi velik zgodovinski preobrat, ki kaže, da se vrača Jugoslovanstvo zopet k svoji moči, a tudi med Slovenci se kaže gibanje, ki naznanja, da se spavajoča zavednost budi na delo za lastni jaz.

Časniški glasovi, da je minulo letos 500 let, odkar je bil zadnjikrat v slovenskem jeziku ustoličen koroški vojvoda, so zavrželi po vsej Sloveniji kakor šum in bučanje viharja: »Kaj spite?! Ali ne veste, da se je Vaš slovenski jezik pred 500 leti rahil na cesarjevem dvoru?! Zakaj ste spali 500 let?! Med Vašim spanjem so Vam odpravili Vaš jezik z dvora! Počistili so Vam meje Vaše lepe govorice daleč proti jugu! Vstanite! Vstali so Vaši bratje Jugoslovani na Balkanu ter odvrgli turški jarem! Slovenci, tudi Vi ste Jugoslovani, vstanite tudi Vi, a ne z orožjem v roki, temveč z »uma svetlim mečem«, odvrgite jarem ponemčevanja ob tla! Vaš

lepi slovenski jezik velja zopet od zadnje gorske kočice do vladarjevega prestola!«

Tako je vršelo, šumelo in bučalo ob viharju po zamačenem slovenskem obzorju, kjer se je hipoma prikazala veličastna alegorija vseh stanov naroda našega. Glej, slovensko učiteljstvo je v ospredju, kjer dela neumorno za boljšo narodovo prihodnost!

Kaj nam je storiti, da bomo res v dejanju podobni alegorični prikazni na svojem slovenskem obzorju, da bomo svoje delo ovenčali z venci zaslug za prvenstvo narodovega kulturnega gibanja?

Treba nam je ojačiti in povzdigniti slovensko zavest ter organizovati delo za pravice slovenskega jezika:

1. vsakdo sam pri sebi;
2. doma v družini;
3. v učiteljskem zboru vsake šole;
4. s prirejanjem roditeljskih shodov s poučnim predavanjem glede na naše državljanske pravice ter o nekdanji in sedanjí veljavi našega jezika;
5. v šoli med mladino s poukom;
6. po časopisih s poukom na narod;
7. v družbi, v kateri se gibljemo: a) z zasebnimi pogovori; b) s predavanji o državljskih naših pravicah, o imenovani petstoletnici itd.;
8. v svojem učiteljskem društvu s predavanji in primernimi sklepi;
9. v krajini in okrajnih šolskih svetih po svojih zastopnikih;
10. pred deželnim šolskim svetom in naučnim ministrstvom z vsako vlogo;
11. z izdavanjem raznih publikacij;
12. v davčnih uradih s svojimi pobotnicami itd., pri finančnem deželnem ravnateljstvu in finančnem ministrstvu s potrebnimi vlogami;
13. v občini, okraju in pred deželnimi uradi;
14. pred političnimi, poštnimi in sodnimi uradi, tja do notranjega ministrstva ter do upravnega, državnega itd. sodišča ob vsaki nudeči se priliki;
15. pred uradniki vseh uradov od najnižjega do najvišjega;
16. pred samim vladarjem.

V teh zadevah smo bili doslej mlačni po večini pa mrtvi, ker smo se bali kaj storiti, češ, to ne sodi v naš delokrog, v resnici pa sodi to vse celo med naše osebne in stanovske dolžnosti, kakor bo o tem večkrat razprave v »Uč. Tovarišu«.

Zmaga balkanskih slovenskih narodov! Rešitev izpod turškega jarma! Petstoletnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku! Slovensko narodno, jezikovno, zgodovinsko in posestno pravo!

O, klanjam se Ti, fenomenalna alegorija! Tebi hočem služiti, pod Tvojim okriljem delati neumorno za pravice učiteljstva ter obenem slovenskega naroda! Tovarišice, tovariši, ki res ljubite svoj materini slovenski jezik, ki Vam gori srce za svoj narod, storimo, na kar nas opominja šum in bučanje viharja na obzorju, na kar nas poziva veličastna alegorija! Naša pravica in dolžnost!

Pred kratkim se nam je ponudila v to izredna prilika.

Zaradi silne nujnosti zadeve preskocimo vseh 9 tu nanizanih točk ter ponosimo veljavo slovenskega jezika v vse naše davčne urade na slov. Štajerskem, pred finančno deželno ravnateljstvo v Gradec, pred finančno ministrstvo na Dunaj, pred deželni šolski svet v Gradec in pred naučno ministrstvo na Dunaj.

O ostalih točkah pa v prihodnjih številkih »Uč. Tovariša«.

Brez odlaganja ter brez strahu!

V smislu določb člena XIII. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867., državnega zakonika štev. 142, ima vsakdo pravico, z besedo in tiskom ali tudi z upodabljanjem svoje mnenje znotraj zakonitih mej svobodno izrekat.

Začnimo torej!

Visoko c. kr. ministrstvo za nauk in bogočastje na Dunaju.

Proti odloku c. kr. deželnega šolskega sveta v Gradcu z dne 22. IV. 1914, štev. 3/3848/4/14, s kojim se je tudi slovenskemu učiteljstvu narodnih in meščanskih šol na Štajerskem potom šolskih vodstev ukazalo, naj v prihodnje, t. j. začenši z mesecem V. 1914, ne dobiva več svoje mesečne plače na podlagi svojih dosedanjih izplačilnih knjižic in na podlagi svojih osebnih pobotnic, temveč samo na podlagi zaeno in isto šolo skupnih nemških »Zahlungsliste«.

ugovarjamo

v odprtem roku, rekoč:

I.

Izpodbijani odlok je za slovensko učiteljstvo na Štajerskem novotarija, ki krši njegove osebne (individualne) pravice, kakor to v naslednjem pojasnjujemo:

1. V uvedbo tega novega načina izplačevanja mesečne plače se je vsem učiteljem in učiteljicam na Štajerskem v slučaj njihove nenavadne denarne stiske zlasti ob kakih nezgodah onemogočala doslej uživana nujna samopomoč.

Dosedanje izplačilno knjižico je namreč lahko vsak učitelj, oziroma učiteljica kot svojo osebno last v danem slučaju s pobotnico vred v svrhu nujnega posojila kadarsibodi brez poročstva zastavil. Izplačilna knjižica je bila s pobotnico vred upniku zadostni porok, da bo lahko prvega dne prihodnjega meseca na davčnem uradu namesto dolžnika dvignil pobotano vsoto.

Z izpodbijanim odlokom na novo uvedene »Zahlungsliste« so za vse učiteljstvo ene in iste šole skupne, t. j. niso več osebne (individualne), one tudi niso več last posamezne učne osebe, temveč je izvirnik last pristojnega davčnega urada, drugopis pa je last šolskega vodstva, t. j. šolskega registrature, zaradi česa jih posamezne učne osebe ob nezgodah, oziroma ob denarnih stiskah ne morejo več uporabljati za omenjeno samopomoč. Tonašo individualno pravico do rešene samopomoči nam je c. kr. deželni šolski svet, menda ne poznajoč naših življenjskih razmer, z izpodbijanim odlokom neutemeljeno in neopravičeno odvzel, oziroma onemogočil.

2. Dosedanje izplačilne knjižice je rabilo učiteljstvo na Štajerskem kot svojo osebno last za podlago ob napovedi svoje osebne dohodnine. Ob premeščanju v drug službeni kraj je šla izplačilna knjižica s premeščanim, kjer jo je lahko v to svrhu rabil. Z izpodbijanim odlokom so se te knjižice odpravile ter so se uvedle omenjene »Zahlungsliste«, ki niso več osebna last posameznih učnih oseb; zato jih v druge kraje premeščeni ne morejo upogledati ter jih torej ne morejo rabiti za pripomoček za napoved osebne dohodnine. Z izpodbijanim odlokom se je torej Štajerskemu učiteljstvu neutemeljeno in neopravičeno odvzel pripomoček, potreben za izvrševanje zakona o osebni dohodnini, ter se tirajo z njim one učne osebe, ki se ob raznovrstnosti prejemkov ne bodo mogle spominjati na vse podrobnosti, v možnost kazenske preiskave zaradi prestopka zakona o napovedi osebne dohodnine.

3. Z odloki c. kr. deželnega šolskega sveta se je ob stalnem nameščanju svoj čas vsaki učni osebi nakazala plača na pristojnem c. kr. davčnem uradu izrečno z besedami »anticipando proti kolkovanim pobotnicami«, z njim se je torej vsaki učni osebi podelila posebe osebna ali individualna pravica, dobivati mesečno plačo s kolkovanimi pobotnicami, katera pravica se nam brez našega izrečnega privoljenja ne sme in ne more odvzeti. Z izpodbijanim odlokom se je ta individualna pravica kratkomalo razveljavila.

4. Vse te osebne (individualne) pravice, namreč rabo dosedanjih izplačilnih knjižic in osebnih mesečnih pobotnic a) za samopomoč, b) kot pripomoček ob napovedi osebne dohodnine, c) za prejemanje svoje mesečne plače, smatramo za svojo stanovsko gospodarsko zadevo, zaradi česa spada kompetenca za njeno izpreminjavo v zmislu točke 5. § 27. zak. z dne 8. februarja 1869, veljavnega za vojvodino Štajersko, v delokrog okrajnih šolskih svetov. C. kr. deželni šolski svet torej ni bil upravičen izdati izpodbijani odlok samo dogovorno z deželnim odborom, temveč bi bil moral to storiti tudi dogovorno z vsemi okrajnimi šolskimi sveti, kjer bi bili zastopniki učiteljstva te korporacije ter po njih deželni šolski svet na te osebne (individualne) pravice učiteljstva opozorili. Ker se je torej izpodbijani odlok izdal brez vednosti in brez sodelovanja okrajnih šolskih svetov, je on tudi s tega stališča nezakonit.

II.

Izpodbijani odlok krši tudi 1. državljanske pravice slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem, 2. državljanske pravice slovenskega naroda v pisarnah finančne uprave, 3. državni osnovni zakon z dne 21. decembra leta 1867, državnega zakonika štev. 142, kakor sledi:

1. Dosedanje izplačilne knjižice slovenskega učiteljstva so bile dvojezične. One so slovenski jezik le v toliko prezirale, v kolikor so ga potiskale na drugo mesto, dočim gre slovenskemu učiteljstvu po zakonu pravica do samoslovenskih izplačilnih knjižic ravnotako, kakor gre nemškemu učiteljem pravica do samonemških izplačilnih knjižic. Z izpodbijanim odlokom uvedene »Zahlungsliste« so samonemške, one prezirajo zakonito ravnopravnost slovenskega jezika, zajamčeno Slovincem s členom XIX. državnega osnovnega zakona leta 1867. Naslov tega zakona dokazuje, da je bil izdan za določitev pravic državljanov, ne pa za določitev kakih pravic oblastnih, oziroma dr-

žavnih uradov. Ti namreč nimajo do državljanov nobenih zakonitih jezikovnih pravic, pač pa dolžnost, jim dopisovati v pisavi in s tiskom v njihovem jeziku.

Slovenski učitelji in učiteljice na Štajerskem smo državljani. Dobivanje, t. j. prejemanje, mesečne plače ni za nas nobena notranja službena zadeva, temveč je naša osebna, torej državljanska zadeva, dokaz temu: a) naši lastnoročni, t. j. osebni, podpisi na dosedanjih pobotnicah, oziroma na novo uvedenih izplačilnih imenikih, b) kolkova pristojbina, ki jo moramo za dobivanje mesečne plače državi odrajtovati, in c) izplačevanje plače po finančnih uradih, ki z njimi nimamo nobenih službenih stikov.

2. Z izpodbijanim odlokom so odpravljene mnogobrojne slovenske tiskane in pisane pobotnice slovenskega učiteljstva iz uradov finančne uprave, s čimer se podpira vede ali nevede tendenca c. kr. finančnega deželnega ravnateljstva, izriniti slovenski jezik iz svojih uradov v Gradcu ter omejiti tam nameščenje slovenske večših uradnikov na mogoče najmanjše število, ali pa njihovo nameščenje v doglednem času odpraviti ter namestljati tam same Nemce. S takim ravnanjem bi se pravice slovenskega naroda na Štajerskem kruto kršile ter bi bile tudi sinovom slovenskih učiteljev duri do teh služb zaprte, češ, ni nobene potrebe, namestljati pri finančni deželni upravi slovenske zmožnih uradnikov. S tem bi se obenem kršil tudi člen III. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867, ki pravi, da so javne službe ob pridobljeni usposobljenosti vsem državljanom enako pristopne.

Tem povodom se mora zlasti naglašati, da slovenski učitelji in učiteljice na Štajerskem nismo voljni vzgajati svojih otrok za tuje države ali celo za Ameriko, temveč si lastimo pravico, da dobe naši sinovi ob pridobljeni usposobljenosti med drugimi tudi državne službe pri finančni upravi v vojvodini Štajerski.

3. V zmislu določb člena XIX., državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867, ima vsak narod nedotakljivo pravico svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti, torej ima to pravico tudi slovenski narod in z njim vse slovensko učiteljstvo kot njegov del ter vsaka posamezna učna oseba kot člen slovenskega naroda, zaradi česar smo podpisani zakonito upravičeni izpodbijati odlok c. kr. deželnega šolskega sveta Štajerskega s svojega narodnega stališča.

Izpodbijani odlok krši večkrat naše osebne ali individualne pravice in zakon z dne 8. februarja 1869 za vojvodino Štajersko neposredno, a državljanske pravice slovenskega učiteljstva in zakonito ravnopravnost slovenskega jezika ter državni osnovni zakon z dne 21. decembra leta 1867 posredno po finančni upravi — ali vede ali nevede, tu ne pride v poštev — zaradi česar sme v zmislu razsodbe c. kr. upravnega sodišča z dne 11. oktobra 1913, št. 10.199, vsaka stranka, v tem slučaju vsaka učna oseba in njihove organizacije, zahtevati, naj se oblasti ravnajo po naših individualnih pravicah in po predpisih zakona z dne 8. februarja 1869 za Štajersko in po predpisih državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867, in da je prizadeta stranka v tem slučaju vsaka učna oseba na Štajerskem, oziroma njihove organizacije, upravičena, se proti naredbam, ki se naslanjajo na za-

* Za okrajna učiteljska društva se naj tu uvrsti še sledeče besedilo. Ta pravica pristojta tudi »Okrajnemu učiteljskemu društvu za okraj«, ki obsega v tem okraju učnih oseb kot udov in ki je med drugim tudi zato ustanovljeno, da zastopa, pospešuje in goji stanovske njihove koristi, torej je upravičeno izpodbijati začetkom navedeni odlok v njihovem imenu z ugovorom.

Okrajno učiteljsko društvo za okraj pa je tudi v zmislu določb čl. XIX., državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867., upravičeno čuvati za svoje člene rabo slovenskega jezika v vseh finančnih uradih, katerih delovanje se razteza na slovenski del vojvodine Štajerske; zakaj c. kr. državno sodišče je s svojo razsodbo z dne 3. julija 1906, št. 264, razsodilo, da se v državnem osnovnem zakonu z dne 21. decembra leta 1867. zopredane pravice ne nanašajo samo na posamezne državljane, temveč tudi na vse njihove tuzemske korporacije. Okrajno učiteljsko društvo za okraj je notorično tuzemska, korporacija učiteljev-državljanov, ono je torej upravičeno (legitimovano) čuvati za sebe in vse svoje člane ne samo svojih in njihovih osebnih pravic, temveč tudi svoje in njihove jezikovne, narodnostne, družabne (socialne), in stanovsko-gospodarske pravice.

grešena dejanja oblasti, pravno pritožiti na višjo instanco.*

Uporablja jo torej to svojo pravico, ugovarjamo, prosimo:

Visoko c. kr. ministrstvo za uk in bogocastje blagovoli čuvati individualne in državljanske pravice slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem ter blagovoli v to svrhu izpodbijani odlok kot v zakonu neutemeljen razveljaviti ter odrediti, naj se nam mesečna plača tudi v prihodnje nakazuje na podlagi dosedanjih, a v prihodnje samo slovensko tiskanih izplačilnih knjižic in na podlagi kolkovanih osebnih pobotnic.

Za slučaj, da bi Visoko isto ne blagovollilo pričujočega tolmačenja odobriti, naj blagovoli Visokoisto odrediti, da se bodo učnim osebam narodnih in meščanskih šol s slovenskim učnim jezikom na Štajerskem v zmislu določb člena XIX. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867. predlagali v izpolnitev in podpis slovensko tiskani izplačilni imeniki dotlej, da se zadeva pravnoveljavno dožene na c. kr. upravnem sodišču.

V dne rožnika 1914.

Razločni podpis s službenim značajem.

Rok za ugovor na naučno ministrstvo z odločilno močjo je potekel v zmislu zakona z dne 8. februarja 1869 dne 9. maja 1914, kdor ni do tega dne vložil ugovora, naj ga vložijo z zgornjim besedilom najpozneje do 26. junija 1914, in sicer naravnost deželni šolski svet, seveda priporočeno; kdor ga ne vložijo do tega dne, izgubi pravno moč, se pozneje pritožiti. Na ugovor je treba prilepiti na prvo polo kolek za 2 K, na vsako naslednjo polo pa po 1 K. Priloge ni treba nobene.

Ugovor sme vložiti tudi vsako okrajno učiteljsko društvo, če ima v svojih pravih določbo, n. pr.: Pospeševanje učiteljskih koristi (interesov) ali n. pr.: Pospeševanje vseh stanovskih zadev učiteljskega ali n. pr.: Varstvo pravic učiteljskega ali n. pr.: Jačjenje slovenske narodne zavesti, varstvo pravic in pospeševanje stanovskih zadev učiteljskega. Ako pa katero okrajno učiteljsko društvo nima takih ali podobnih določb, je vseeno upravičeno ugovarjati na ministrstvo iz razloga, ki je pojasnjen pod črto točke 3. II. tega ugovora.

Položaj je sledeč:

1. Ni neobhodno potrebno, da bi se morala pritožiti vsaka učna oseba, zadoštuje, če se vložijo v vsakem okraju po en ali več ugovorov, na katerih se naj podpišejo vse učne osebe ene in iste šole ali več šol skupaj. Ker je to celotna skupna zadeva, ni treba za vsak podpis posebe kolkov, temveč velja za vse podpise prej omenjeno število kolkov.

2. Neobhodno potrebno je, da vložijo takšen ugovor vsako okrajno učiteljsko društvo. V to svrhu ni treba nalašč sklicovati zborovanja društva, v njunih zadevah tudi ne odbora, temveč naj vložijo ugovor predsednik ter se naj ugovor naknadno v zapisniku odborove seje, oziroma zborovanja odobri, da se pridobi legitimacija, da je predsednik res ravnal v smislu volje udov društva, a vsekakor je bolje in mogočnejše, če je le mogoče, da se vrši zborovanje ali vsaj odborova seja.

3. Neobhodno potrebno je, da vložijo enak ugovor tudi Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem, ki je to celo dolžna storiti v zmislu svojih društvenih pravil.

Vzrok, zakaj se naj vse tri vrste teh ugovorov vložijo, je sledeč:

1. Naučno ministrstvo bi moglo vključiti jasnosti te pravice razsoditi, da okrajno učiteljsko društvo ni bilo upravičeno zastopati individualnih pravic posameznika, ker se ni nihče v dotičnem okraju individualno, t. j. osebno, pritožil, s tem bi se stališče nadaljne pritožbe na upravno sodišče poslabšalo.

2. Okrajna učiteljska društva naj ugovarjajo, da se v poznejši pritožbi na upravno sodišče pokaže po eni strani enotnost naše volje in organizacije, po drugi pa nujnost zadeve in večja upravičenost ter moč Zvezinega ugovora.

* Za okrajna učit. društva: V imenu vseh svojih . . . udov učiteljev in učiteljic se pritožuje torej pravnoveljavno (na podlagi sklepa odborove seje, oziroma zborovanja društva z dne . . .). Okrajno učiteljsko društvo, proseč: Visoko c. kr. ministrstvo itd.

3. Zveza se pa mora na vsak način pritožiti, da bo mogla pozneje v odklonjenem slučaju vložiti tožbo v imenu vseh ugovornikov na upravno sodišče, sicer bi mogla biti zavrnjena, češ, da ona sedaj ni upravičena tožbe vlagati, ker se ni prej ugovorov udeležila.

Vse, karkoli je bilo rečenega o ugovoru na naučno ministrstvo, velja tudi o ugovoru proti tozadevnemu odloku c. kr. finančnega deželnega ravnateljstva v Gradcu z dne 2. aprila 1914, št. 647/VI, na c. kr. finančno ministrstvo na Dunaju. S tem odlokom se je bilo namreč davčnim uradom ukazalo, začeti s 1. majem 1914, izplačevati učiteljsko plačo na podlagi »Zalungliste«. Ker ni finančno ministrstvo izdalo tega ukaza, naj se ne vlagata prošnja za preklic, kakor se je to v predzadnjem »Uč. Tov.« pomotoma priporočalo, temveč naj se vložijo vse tri vrste ugovorov z enakim, po nekaterih mestih po potrebi izpremenjenim besedilom. I. delu tega ugovora se naj doda še 5. točka:

»Po zakonu o pristojbinah smo dolžni dati državi za sprejemanje svoje plače pristojbino v obliki kolkov na pobotnicah, zaradi česar na novo uvedenih »Zalunglistah« odtegljajo od plače namesto kolkov niso v zakonu utemeljeni.«

Od nekdaj se čujejo glasovi, da se naj ugovarja samo na finančno ministrstvo, na naučno ministrstvo pa ne. To je docela krivo mnenje. Finančna oblast nima nad učiteljskim nobene izvrševalne (eksekutivne) oblasti, to oblast ima nad nami deželni šolski svet, da torej ne dobi njegova naredba izvršilne moči, je treba na vsak način vložiti ugovor proti odloku deželnega šolskega sveta na naučno ministrstvo. Če zmagamo pri naučnem ministrstvu, nas ne morejo finančne oblasti siliti na prejemanje plače brez pobotnic, četudi bi finančno ministrstvo bilo drugačnega mnenja.

Zadeva bo pokazala, ali ima slovensko učiteljsko na Štajerskem v sebi toliko moralne moči, da se ne bo dalo izključiti od sodelovanja pri urejanju svojih stanovskih, družabnih, gospodarskih, državljskih in narodnostnih razmer.

Upamo, da prebijemo izkušnjo častno.

(Dalej.)

ALOJZIJ HREŠČAK:

„Kontrolor Škrobar.“

Meditacija.

I.

Napovedal se nam je pred časom najnovejši slovenski roman, Kraigherjev »Kontrolor Škrobar«.

Z nestrpnostjo sem čakal dneva, ko bom mogel zadostiti svoji radovednosti.

Pred menoj leži roman, obširno delo, preko 600 strani. V par dneh sem jih preletel, napetost je ponehala — končal sem. Nastopila je reakcija. Vsa nepregledna množica novih vtiskov se mi vrtili v glavi; raztreseni in nerazvrščeni mi plešejo čisto kaotično pred očmi. Treba je, da sežem energično v ta vrtinec in uredim s kritično roko nedisciplinirano armado.

Predvsem kratka vsebina tega dela:

Kontrolor Škrobar pride na svoje novo mesto, v mal trg na slovensko-nemški štajerski meji. Škrobar je lahkoživec, don Juan in nič drugega. Od cveta na cvet, iz enega objekta v drug objem, iz ene postelje v drugo: to je vsebina njegovega življenja, to je njegova življenska maksima. Njegova metoda: jako enostavna. Peščica donjuanskih fraz, ki jih prezentira skoro vsaki ženski, ki jo sreča na svoji poti skozi življenje, par narodnih pesmi, ki mu služijo kot surogat v pomankanju primernih govornih tem v družabnem krogu, pa dobra porcija nestrannosti in predznosti: to je municija, s katero se je opremil Škrobar za življenjski boj.

Tako oborožen koraka naš don Juan od »zmage« do »zmage«, od škandala do škandala. Vedno globlje se pogreza v blato, vedno debelejša je koža, v katero je odet junak Škrobar.

Vda se alkohololu, voli z nemškutarji, zanemarija svojo službo, in končno napravi krogla iz samokresa konec bednemu življenju junaka, zmagovalca tolikih »trdnjav«, ki mu je postalo slednjič lastno življenje preteška butara.

Končalo je življenje, neplodno, da — naravnost ostudno. Nihče ne bo potočil solze za njim, njegova smrt je za čitatelja naravnost psihična potreba. V kolikor je bil namen pisateljev, obuditi nad tem protipom velikega dela moderne inteligence stud in gnus, se mu je briljantno posrečil. Škrobar se čitatelju stadi, njegovo življenje vpliva zlodejno celo na fizično konstitucijo čitatelja. Pogled krastače ne zbuja

tako neprijetnih občutkov kakor ta padajoča, vedno globlje in globlje se pogrežajoča, žalostna figura junaka Škrobarja. V njegovi bližini ni prostora idealom, ni gojišča čistega. Kar pride z njim v dotiko, izgubi na vrednosti, se onesnaži. Mož nam predstavlja močvirje, iz čigar umazanih tal se dvigajo strupeni plini in ogrožajo vsak čistejši in nežnejši impuls s svojim mrtvaškim dihom.

Kaj pa milje kontrolorja Škrobarja?!

Čisto primeren, logičen, naravno konstruiran. Milje, ki Škrobarje vzgaja, ki jim nudi najprimernejša tla, na katerih se Škrobarji bujno razvijajo in napredujejo. Enega brez drugega si ne moremo misliti, eden je predpogoj drugemu. Marazmatična tla, marazmatična družba, marazem posameznih individij.

Kar požene zdravega v tej splošni pokvarjenosti je obsojeno na vegetiranje. Milje mu ne dá veljave, zapisano mu je ob rojstvu, da je kandidat smrti.

Založnikov prospekt nam trdi, da pisatelj noče razmer niti olepšati, niti jih potvoriti ali počrniti. Realist je in zato noče nič drugega, kakor podati realno sliko obstoječega.

Nočem se spuščati v to — ker se ne čutim poklicanega — v koliko je to stališče v umetnosti opravičljivo in v koliko ne. Zdi se mi, da se pisatelj ni držal tako strogo čiste realnosti, kakor to trdi njegov založnik. So mesta v romanu, kjer prevladuje gol naturalizem in tudi celoten vtisk dela ni po tem, da bi človek dobil jasno in resnično odgovarjajočo sliko nove dežele, ki služi romanu kot torišče. Gre, kakor je občutek, ki zapolje v čitatelju, ko zapre knjigo, ob zaključku. To ni občutek zadoščenja, ki se poloti človeka, ki je pridr v terro incognito: novo spoznanje.

Realistika našega romana je realitika temne strani obstoječega. Manjka ji realitike svetlobe, luči. Pogrešamo v romanu zdravega antagonizma. In ker tega ni, se bojim, da delo, o katerem sem pričel, da je pisano s srčno krvjo humanista, ne doseže smotra, ki si ga je postavil njegov avtor.

Poslovni red za Zavezo.

Poslovni red za Zavezo.

Kot referent o tej točki povodom letošnjega delegacijskega zborovanja slovenskega štajerske Zveze sem obljubil, da dam sprejete točke s strojem »Učit. zadruge« razmnožiti in jih doposlati vsem v Zvezi včlanjenim društvom. Ker zdaj tega ne morem storiti, se dovoljujem zateči se h glasilu, proseč cenjenega tovariša urednika za malo prostora.

Zveza je zavzela napram poslovnemu redu nastopno stališče:

K I. členu: Odseki.

§ 8. novih pravil se glasi: Zavezo upravlja:

- a) vodstvo,
- b) upravni odbor z odseki,
- c) delegacija.

§ 10., točka B, pa določa, da vsaka deželna zveza izvoli v vsak odsek po enega člana in da vsak odsek izvoli načelnika, namestnika in zapisničarja.

Glasom predlaganega poslovnega reda imajo stalni odseki izvoliti tudi svojega poročevalca ter so nekak nadzorni organi okrajnih učiteljskih društev, oziroma deželnih zvez.

Koliko bo pa vse to stalo, in kdo bo vse to plačeval? Glasom novih pravil dotične deželne zveze in kjer teh ni, pa dotična deželna društva (§ 13, 18).

Kje se bodo vršile seje odsekov? Ako v Ljubljani, bodo izvenkranjske deželne zveze preveč obremenjene, ako na Primorskem, bomo Štajerci preveč prizadeti in nasprotno.

Kako se naj odseki konstituirajo? Glasom § 2., točka a, novih pravil je namen Zaveze združitev vsega jugoslovanskega učiteljstva po Dalmaciji, Goriškem, Istri, Koroškem, Kranjskem, Štajerskem in Trstu. Te deželne zveze se imajo v mislih. Ako bi ves ta ustroj funkcioniral glasom poslovnega reda, bi samo ena seja vseh odsekov stala toliko denarnih žrtv, da bi bilo kar groza.

Toda Dalmacija in Koroška za sedaj ne prideta v poštev. Ostanejo še samo Kranjska, Primorska in Štajerska. Primorska bi imela tri deželne zveze: goriško, istrsko in tržaško. Potemtakem bi glasom pravil imela Primorska v vsakem odseku po tri člane, Kranjska in Štajerska pa samo po enega.

Kar se tiče števila predlaganih stalnih odsekov:

1. gospodarskega,
2. stanovsko-politiškega,
3. pedagoško-didaktičkega,
4. časnikarskega,

naglašam, da se je pri preračevanju novih pravil odklonila točka, da Zaveza vzdržuje tudi gospodarska podjetja. Ker je ta točka odpadla iz pravil, je čisto naravno, da naj odpade tudi v poslovnem redu.

Delokrog ostalih treh odsekov bi bilo težko precizirati; zakaj marsikatera zadeva bi spadala v dva ali celo v vse tri odseke. Razen določenih stalnih odsekov bi trebalo še drugih. Tako n. pr. predlaga Savinjsko učit. društvo »Odsek« za mladinsko slovstvo. Ravno kar se tiče tega odseka, stavljam vprašanje, bi li ne bilo bolje, da bi se vanj izvolili priznani strokovnjaki, ne oziraje se na deželne meje? Sprejel se je nastopni predlog: Člen I. Odseki, se odkloni, ker zadeva za sedaj še ni zrela, ne z ozirom na število odsekov, ne z ozirom na število članov vsakega odseka, ne z ozirom na pokritje stroškov.

K II. členu: Javni društveni shodi.

Sprejeto z izpremembo pri točki e, da zadostuje, ako stavljene predloge podpira ena osmina navzočih članov.

K III. členu: Društva.

Sprejeto.

K IV. členu: Stalno tajništvo.

§ 1. novih društvenih pravil določa, da ima Zaveza svoj sedež v kraju, kjer biva vsakokratni predsednik. Ni izključen slučaj, da se pozneje kdaj sedež Zaveze prestavi v kak kraj izven Ljubljane. Ali se naj potem uradniki stalnega tajništva presele v kraj, kjer bi prebivali takratni predsednik, ki ima biti obenem vodja stalnega tajništva? Ali bi se to dalo sploh izvesti?

Osnovale so se in se še imajo osnovati deželne zveze; upravnemu odboru naj bi se priklopil nov urad, namreč odseki. Iz tega je sklepati, da se ima delo pri Zavezi porazdeliti, decentralizirati. Če je pa potem treba še novega, nekakega »def. prezidialnega uradništva«?

Zaveza ne zmaguje niti sedanjih upravnih stroškov. Zdaj pa si naj naloži še novih?

Stalno tajništvo se je pri preračevanju novih pravil o priliki predlanskega Zavezinega zborovanja v Celju odklonilo. Zato bi se ga zdaj naj ne predlagalo vnovič.

Stalno tajništvo se odkloni.

K V. členu: Članarina.

§ 7. novih pravil se glasi: Visokost letnih doneskov za posamezne člane določa delegacija od enega zborovanja do drugega na predlog upravnega odbora.

Iz tega jasno sledi, da ta zadeva ne spada v poslovnik.

Člen V. se odkloni.

Zadeva pa pride pred delegacijsko zborovanje ter ostane kljub temu pereča. Dovoljujem si tukaj napram njej čisto odkrito zavzeti svoje stališče.

Ko se je Zaveza ustanovila, se je proglasil »Popotnik« kot njeno glasilo in se na ustanovnem občnem zboru sklenilo, da naj »Tovariš« preneha. Slednji tega ni hotel storiti. Pozneje sta se oba lista reformirala s tem, da je Zaveza prevzela oba lista v svojo last in prevzela tudi vse režije in da se je razdelil njun delokrog. Ob lista sta tedaj Zavezina last. Ob lista naj bi po pravih pravičnosti bila dva enakopravna brata. Pa glej, kar naenkrat je »Tovariš« Zavezino glasilo in obvezen za slehnega člana organizacije, »Popotnik« je pa izgubil šaržo glasila in izdala se je parola, da naj ga naročuje vsaj vsaka šola. No, in danes slišimo glas iz Kranjske, da je »Popotnik« pravzaprav štajerski list.

Jaz trdim: »Popotnik« kot naše pedagoško-didaktičko glasilo je za pravega in dobro organiziranega učitelja ravno toliko vreden in ravno tako potreben kakor »Tovariš«. Nobenemu izmed njiju naj ne gre prednost. Če je eden obvezen, bodi tudi drugi.

Zalostno dejstvo je, da se slovensko učiteljstvo veliko premalo briga kakor za »Tovariša« tako za »Popotnika«. Na Štajerskem se n. pr. mnogo bolj marljivo naročuje in čita »Tagespost« ali »Modezeitung«. Iz tega sledi, da postajamo brezbrizni napram svoji stanovski organizaciji in nehoti se potapljam v nemško morje.

Kaj je tedaj storiti? »Popotnik« in »Tovariš« bodita kot Zavezini glasili za vsakega v njej organiziranega učitelja obvezna. Sprejmemo to načelo in povrh je še desetkrat pribijmo! Ali bo pa kaj pomagalo? Kje pa imamo sredstva, da izvedemo ta sklep napram onim, ki se mu protivijo? Ali naj dotičnike izključimo iz društva? Ali bodo potem naenkrat postali naročniki? Ne, pač pa društvo izgubi člane in članarino. Končno se bomo vendar morali okleniti načela, da je naša obveznost napram listom moralnega značaja.

Liste bomo naročali in plačevali pri upravnih, društvenih bomo pa plačevali pri društvenem blaginiku.